

Cyril Höschl: Kto nerozumie svetu, verí konšpiráciám

Živí ho psychiatria, ale hovorí, že celá medicína je sčasti veda, sčasti umenie a sčasti šarlatánstvo a hovorí len čiastočnú pravdu. Zdôrazňuje však, že akákoľvek alternatíva je horšia, pretože nezbiera dátu ani neprináša dôkazy a je založená len na iracionálnej viere.

Riaditeľ Psychiatrického centra **Praha** profesor CYRIL HÖSCHL.

Minulú nedelu skončil v Českej televizii váš seriál Emoce a my. Ktorá z emócií je pre ľudstvo najdôležitejšia?

To je veľmi ľažko povedať, pretože takmer pri každej vieme ukázať, aká je dôležitá pre celú fylogénézu ľudstva. Ak ju budeme brať za emóciu, tak to môže byť aj bolesť. Ľudia, ktorí z nejakých dôvodov bolesť necítia, čo je veľmi vzácná porucha, sa uškvaria na prvej peci, o ktorú sa oprú. Bolesť je včasné varovné signálom hrozaceho poškodenia organizmu. Ale podobne by sme mohli siahnuť po emóciách aj v čisto psychickom zmysle slova.

Napríklad?

Napríklad strach. Kto sa vôbec nebojí, spravidla sa nedožije vysokého veku, pretože podceňuje to, čo sa môže stať. A aj keď je väčšina strachov, ktoré máme, prehnána či neopodstatnená, tá zostávajúca časť je nutná na to, aby sme prežili a zbytočne sa nevystavili nebezpečenstvu. Ale potom sú aj menej nápadné emócie, ako napríklad depresia.

Aj tá je pre ľudstvo dôležitá?

Depresia je v očiach ľudí absolútne záporná a neužitočná, ale existujú sociobiologické teórie, ktoré ukazujú, že aj depresia je na niečo „dobrá“. Spoločenstvo, kde sa výmeny v spoločenskom rebríčku odohrávajú nekravo, dobrovoľným odchodom depresívnych jedincov, je navonok silnejšie, než také, kde sa neustále krvavo bijú o každú priečku. Depresia ochráni tak toho jedinca, ako aj spoločenstvo.

Dnes nám už nehrozí šabl'ozubý tiger, ale strach zostáva. Ako sa mení?

Existuje pokus, ktorý sa volá spätné maskovanie – pokusnej osobe ukážete nejaký obrázok a ten okamžite zamaskujete niečím neurčitým. Ak osoba vidí ten obrázok najmenej sto milisekúnd, čo je dosť, aby to prešlo sémantickým spracovaním a aby sa to dostalo na úroveň vedomia, spravidla vie, čo tam bolo. Ak ten obrázok ukážeme len na tridsať milisekúnd, nielenže človek nevie, čo tam bolo, ale vôbec nevie, že tam niečo bolo.

Ked' človeku, ktorý má chorobný strach z pavúkov, ukážete na tých tridsať milisekúnd pavúka, povie, že tam nič nevidel, ale celý sa rozklepe. Ked' sa ho spýtate, čo mu je, povie, že je tam nejaký zlý vzduch alebo niečo podobné. Je to ako z Freuda – pavúk komunikuje len s nevedomím. Takto teda môžete zhruba poznať, aké strachy máme „naprogramované“ a čo sa musíme doučiť za života.

Čo sa zistilo?

Ľudstvo má predpripravené strachy z takých vecí, ako sú pavúky, hady, húbky, ale vôbec nie z takých ako auto alebo telefonát od šéfa, čo sú hrozby súčasnosti. Strachy, ktoré máme od Pána Boha, sa musíme odnaučiť – hady sú predsa za sklom a polovica z nich nič nerobí –, ale aj tak to ide ľažko. Naopak, aby sme prežili, musíme sa naučiť báť vecí, ktoré tam takto pripravené nemáme.

Matka nás napomína tak dlho, až sa začneme pri prechádzaní cesty rozhliadať, pretože inak by sme sa nedožili puberty. Musíme sa, skrátka, začať báť hrozieb, ktoré pripravuje súčasná civilizácia – naša hardvérová výbava je dobrá len na to, že sa z nej prevezmú emočné mechanizmy, ale obsah sa treba preučiť.

FOTO SME - TOMÁŠ BENEDIKOVIC

Ako to, že nie všetci zvládnu to preprogramovanie a vyvinie sa napríklad arachnofóbia?

Najjednoduchšia, ale nie jediná, odpoveď je, že zlyhalo sociálne učenie. V detstve sa odnaučíme, respektívne naučíme, že pavúčik nič nerobí. Ale stačí jeden traumatický zážitok, uštipnutie, asociácia s niečím traumatizujúcim a sociálne učenie sa naruší v zmysle rozvoja danej fóbie.

Svet biologickej a psychologickej výbavy a pochodov je veľmi komplementárny a na to, aby sa vytvoril nejaký patologický jav či psychiatrická choroba, sa musí stretnúť niekoľko okolností – od biologickej vlohy po vplyv prostredia.

Dobrým príkladom je schizofrénia. Musí sa pohromade zísť niekoľko rizikových génov, epigenetický vplyv, ako napríklad vírusová infekcia, a keď si potom človek v pätnásťich zafajčí marihuanu, len to pridá ku spusteniu choroby.

Mal by sa dať každý vyšetriť, aké má predispozície?

Pri niektorých veciach to už ide – dá sa zistiť, že máte predispozíciu na Alzheimerovu demenciu, pretože časť z nej je geneticky podmienená alebo má rizikové alely. Ale po prvé, ľudia až tak nechcú poznať svoju budúcnosť a po druhé, stále je to ešte drahé. Pre medicínu to v mnohých prípadoch prestáva byť problém, ale ľudia nechcú byť predmetom sociálneho inžinierstva, pretože by sa toho chopili pojistovne, právniči, dedičia či zamestnávatelia – dali by vám výpovedeť, pretože by vedeli, že do piatich rokov budete nepoužiteľná. Skrátka, obracalo by sa to proti ľuďom, ktorých sa to týka, takže je v ich vlastnom záujme, aby to nevedeli.

Sú firmy, ktoré ponúkajú za celkom prijateľné peniaze kompletný genetický test.

Lenže nie je to také rozšírené, ako sa čakalo v časoch, keď to bola ešte len hudba budúcnosti. Väčšinu to, skrátka, nezaujíma.

Nestane sa tak ani po článku Angeliny Jolie, ktorá tak zistila predispozíciu na rakovinu prsníka?

Neviem, či to bude také masové.

Hovorí sa, že využívame len malé percento kapacity svojho mozgu. Je to mýtus?

Hovorí sa to, ale je to veľmi zdelené. Skôr ide o to, že pri veľkej časti mozgu nevieme, čo robí, než že by nerobila nič. Je to ako s Windows, kde vám neustále rastie počet všelijakých programov, vy to mažete a aj tak máte na harddisku čoraz menej miesta. Niečo podobné sa deje aj v mozgu, kde sa hromadí veľa odpadu, ale potom sa ukáže, že nie je taký bezvýznamný, ako sme si mysleli.

Vedia vedci o mozgu čoraz viac?

Určite, ale platí tam to isté, čo o prírode vôbec, teda že hoci toho viete čoraz viac, nemá to absolútny gradient poznania, že by sa na konci vedelo všetko. Je to ako pohyb nekonečnou krajinou, kde poznávate stále viac a viac miest, ale zvyšok – to čo neviete – je nekonečný.

Dá sa o psychiatrii hovoriť ako o exaktnej vede?

To ťažko, ale pre spravodlivosť treba dodať, že to platí pre celú medicínu. Medicína je sčasti umenie, sčasti veda a sčasti liečiteľstvo, aj keď to lekári neradi počujú. Majú plášte, fonendoskopy – to je spôsob, ako magicky pôsobia na pacientov úplne rovnako ako liečiteľ so sklenou guľou a tlejúcimi tyčinkami. Je to rítus, ktorý má aj mimovedecké aspekty, ktoré zahŕňajú sugesciu, placebo efekt, liečiteľstvo, vieri. V rôznych odboroch sa to uplatňuje rôzne. Keď máte zlomenú nohu, tam je proporcia mágie veľmi malá. Ale je známe, že štatisticky vo víťazných armádach sa rany hoja lepšie ako

v porazených. Tam ide o spojenie psychiky s imunitnými a reparačnými procesmi.

A čo psychiatria?

Psychiatria to ódium vedeckosti nasáva z neurovied – to sú pokusy na zvieratách, genomika, molekulárna [biológia](#), kybernetika. Mimochodom, u nás zamestnávame psychológov, ktorí sa viac ako „duchárstvu“ venujú spracovávaniu dát.

FOTO SME - TOMÁŠ BENEDIKOVIC

V čom spočíva umenie v medicíne?

To umenie spočíva v schopnosti, ktorá je skôr intuitívna, vytvárať vo vzťahu k pacientovi atmosféru, ktorá na pacienta pôsobí priaznivo. Môžete si všimnúť, že sú lekári, ktorí vám sadnú – nedokážete posúdiť ich kvalifikovanosť, ale celkový umelecký dojem je úžasný. No a u iných je to naopak. Nie je to vedecky uchopiteľné, ale funguje to.

Ked' je chirurg urastený, mierne prešedivený a je optimistický, pôsobí lepšie, ako jeho opak. V jednom výskume sa napríklad ukázalo, že entuziastickí lekári pomáhajú uľaviť od bolesti viac ako skeptickí.

To je voda na mlyn všetkým vyznávačom alternatívnej medicíny, odporciam očkovania a podobne.

Vlny odklonu od racionality a príklonu k liečiteľstvu sa v dejinách objavujú periodicky a nezáleží na tom, či medicína svoj nie úplne vedecký pôvod priznáva, alebo nie. Závisí to skôr od reputácie racionality, osvietenstva, od rozvoja existenciálnych epidémii ako „fin de siècle“.

Ked' sa blíži koniec storočia, je vždy dramatický nárast iracionálnych javov, rôznych horoskopov, aztéckych kalendárov, ale vždy to opadne. Iracionalita môže byť aj obranným mechanizmom, ked' je poznatkov toľko, že sú nimi ľudia zavalení a chcú cieľ dosiahnuť úspornou skratkou.

Nadobúda to rozmetry epidémie.

To, že medicína vám nehovorí úplne pravdu, je fakt, pred chvíľou sme to priznali, ale najhoršie je, že akákoľvek alternatíva je ohľadom pravdy na tom ešte oveľa horšie. Vo chvíli, keď ľahko vydobytiu a len čiastočnú pravdu založenú na snahe prinášať dôkazy, zbierať dátá, veriť len tomu, čo skutočne dokážem, vymeníte za iracionálnu skratku k pravde, ktorá nie je ničím podložená, ani prácnosťou uvažovania, ale len sugesciou alebo vierou, tak vlastne kupujete diabla vo vreci, ktorý je oveľa horší a oveľa menej podložený skutočnosťou než to, čo kritizujete.

Musí mať človek nejaké predispozície na to, aby veril konšpiračným teóriám?

Určite, máme ich všetci. Konšpiračné teórie sa najlepšie rozvíjajú v teréne, ktorý je zmesou sklonu k iracionalite, trošky mysticizmu, ale hlavne paranoidy, to znamená podozrievania, hľadania vinníka, ktorý za všetko môže. Príkladom sú kognitívne schémy, ktoré uvádza Paul Salkovskis, jeden z otcov - zakladateľov kognitívno-behaviorálnej psychoterapie.

Vyjdete z domu a šliapnete do psieho výkalu. Ked' vás ovládajú depresogénne kognitívne schémy, tak túto skutočnosť spracúvate spôsobom: No, to som celý ja, to sa môže stať len mne, že som sa vôbec narodil, teraz bude taký celý deň a vlastne budem mať taký celý život, ono aj tak nemá cenu o niečo sa usilovať.

Ked' vás ovládajú úzkostné kognitívne schémy, tak si v rovnakej situácii poviete: Tak teraz sa vrátim domov, aby som si to očistil, medzitým mi ujde autobus, prídem neskoro do práce, šéf ma bude chcieť vyhodiť, aj tak ma už chcel vyhodiť, a keď si to nevyčistím a prídem tam, tak on čuchne a povie, že mám problémy s hygiénou a bude to zlé. A už sa vám to v hlave melie a už nemôžete zaspať.

Ked' vás ovládajú paranoidné kognitívne schémy, tak uvažujete takto: Samozrejme, to zas bol ten

orech od susedov, štyrikrát som poslal udanie, ešte to nestáči, vezmем flintu, zastrelím im ho.

Je to stále ten istý podnet, pritom úplne iná muzika. A potom máte ešte štvrtú možnosť, a tou je psychoterapeut, ktorý sa na to pozrie a povie si: No nie je dnes krásny deň, že som si nezabudol vziať topánky?

Teda máte štyri ukážky úplne odlišného prístupu k tej istej veci. A na nich vidno, kto je disponovaný na konšpiračné teórie.

U nás sa teraz stal županom fašista Marian Kotleba. Znamená to, že u mnohých jedincov spoločnosti sa stretli rovnaké pohnútky. Čo spôsobuje túto zhodu?

Pravdepodobne je to určitá frustrácia: realita sa vzďaľuje od očakávania. Očakávanie je väčšinou trochu vyššie ako skutočnosť, ale nesmie to byť príliš. Vo chvíli, keď je toho priveľa, začne to ľudí frustrovať, naraz obyvateľstvo začne dochádzať k názoru, že nemá cenu sa o niečo snažiť, že sa tomu kladú prekážky, ktoré treba odhaliť a nájst vinníkov. Bud' sú to židia, alebo černosi, vždy sa nájde niekto, kto za to môže, pretože my to rozhodne nie sme. Niekoľko za to musí niesť zodpovednosť.

Pripustiť, že sa veci dejú len tak, že za ne nikto nemôže, ale skrátka sa tak stretne, to vyžaduje príliš abstraktné myslenie. Sklon ku konšpiračným teóriám závisí aj od inteligencie.

Ako?

Charakteristikou polovice s nižším IQ je okrem iného to, že svet, ktorý je v skutočnosti veľmi zložitý, začne zjednodušovať do polarizovaných kategórií. Že je niekto dobrý, ale zároveň aj trochu zlý, je to výborný prezident, ale je neverný manželke, ale musíme mu to odpustiť, to už je príliš zložité. Bud' je to pre nás objekt úplne neprijateľný, alebo bez výhrad prijateľný, na nuansy medzi tým nemáme kapacitu. Čierno-biele myslenie zároveň vedie k tomu, že sa v zložitom sémantickom poli neviete rýchlo pohybovať a strácate zmysel pre humor. Keď niekto trochu komplikovanejšie vtipkuje, nerozumiete, čomu sa vlastne smejú. Od toho je už len krôčik k tomu, aby ste si mysleli, že sa sмеjú vám.

FOTO SME - TOMÁŠ BENEDIKOVÍČ

Platí teda, že časť spoločnosti, ktorá sa k tomuto mysleniu nepridá, má vyššie IQ?

Trúfam si povedať, že štatisticky áno. Ale poznám veľa ľudí, ktorí nemajú IQ veľmi vysoké a pritom sú múdri (a naopak). Musíme si povedať, čo myslíme tým IQ, ako poznámku pod čiarou. V reduktionistickom slova zmysle je to schopnosť riešiť nejaké testy, nič viac. Ale v skutočnosti je to multidimenzionálna fazeta, ktorá zahŕňa nielen schopnosť vyznačiť sa v nejakých situáciach a nájsť úspešné riešenie, skladať kocôčky a vzorce...

Niekto, kto v tomto nie je úspešný, môže mať obrovskú interpersonálnu citlivosť na sociálne situácie. Naproti tomu niekto, kto je veľmajstrom v šachu, môže byť sociálny debil a naopak, niekto, kto nie je dobrý v šachu, môže byť sociálne veľmi zdatný. Napríklad Ronald Reagan bol svojím spôsobom, a teraz mi to odplustite, primitív, ale bol jedným z najúspešnejších prezidentov v dejinách Ameriky, pretože mal bombastickú inteligenciu niekde inde, než v schopnosti riešiť diferenciálne rovnice. Teda keď si povieme, čo myslíme tým IQ, potom môžeme povedať, že nedostatok sociálneho taktu, nedostatok ohľadu k vlastnej budúcnosti, nedostatok ohľadu k záujmom druhých je tiež do značnej miery otázkou inteligencie. A keď si ju definujeme aj ako schopnosť empatie, tak sme doma.

Je táto inteligencia vrozená?

Dnes si myslíme, že je to vo veľkej časti vrozené, niekto hovorí, že na šesťdesiat percent, niekto, že na osemdesiat percent. Ale tak, ako sa stane, že dvaja čiernovlasí rodičia majú blondavé dieťa, tak sa môže stať, že aj toto má svoje výnimky v oboch smeroch. V zásade áno, inteligencia je vrozená, ale stále ešte ostáva značný priestor na výchovu a učenie.

Ukazujú to okrem iného aj takzvané vlčie deti, ktorých je po svete opísaných niekoľko desiatok a niektoré tie príklady sú vlastne krutými experimentmi. Asi pred tridsiatimi rokmi sa objavil prípad, keď dve malé deti vyrastali v chlieviku pre zvieratá, kdesi v Južnej Amerike, v džungli, s dementnou babičkou, ktorá nakoniec umrela. Našli ich vo veku siedmich rokov, ktoré stačili na to, aby si vytvorili špecifický jazyk iba dvoch ľudí. Potreba hovoriť je tak vrozená! Ich jazyk bol veľmi primitívny, ale boli ním schopné odovzdávať si základné informácie. Napriek tomu, že ich nikto neučil hovoriť, nevrástli do žiadnej kultúry, vytvorili si vlastnú. Ale ich IQ bolo veľmi nízke, a to nie vrodene, ale práve sociálnym zanedbaním. Sociálna deprivácia v detstve IQ znižuje.

Nedávno ste v jednom z vašich pravidelných stípkov v Reflexe napísali, že za posledných sto rokov sa niekoľkonásobne zvýšil počet psychiatrických diagnóz. Zvýšil sa aj počet ľudí, ktorí môžu byť takto diagnostikovaní?

Určite áno, ale zase, aby sme utlmiли nadšenie, tak ten počet diagnóz sa zvýšil predovšetkým preto, že sa určité poruchy, ktoré predtým neboli definované, začali definovať. Tým stúpol počet diagnóz. Je to asi tak, akoby som povedal, že všetci, čo bývajú v Bratislave, sú samostatný národ. Keď sa na tom dohodneme, tak stúpne množstvo národotvorností v slovenskom regióne. Čažko povedať, ako to korešponduje so skutočnosťou, lebo klasifikácia skutočnosť vždy odráža len do určitej miery.

A tak je to aj s psychiatrickou klasifikáciou. Skôr bolo iba čosi ako šialenstvo, až Emil Kraepelin kategoricky oddelil schizofréniu od maniodespresivity, a naraz máte hneď dve choroby. A tak, ako sa spresňovalo poznanie psychopatológie, tak sa odlupovali ďalšie a ďalšie diagnózy, najmä tie vzácnejšie.

Napríklad?

Predtým sa hovorilo presenilná a senilná demencia, dnes sa vie, že senilná demencia je to isté, čo Alzheimerova, ale že okrem nej ešte existuje Creutzfeldt-Jakobova, Pickova, taká a taká. Zrazu máme demencií tri tucty, ale to neznamená, že ten počet je konečný, ani že počet postihnutých ľudí je vyšší. Takže prvá vec, nárast počtu diagnóz je skôr nárastom formálnych aspektov disciplíny, ktorá je pomerne mladá. Druhá vec je, či je viac ľudí, ktorí sú takto postihnutí. V štatistikách áno, teraz aj u nás a najskôr to tak bude aj na Slovensku, lebo v tomto máme príliš veľa spoločných charakteristík.

Ale je veľká otázka, a to už je oveľa ľažšie odpovedať, či je nárast optický preto, že to vieme lepšie zisťovať, že je väčšia dostupnosť starostlivosti, že sa zjemňuje diagnostika, že sa definuje viac porúch. Predtým sa hovorilo lenivý, teraz je depresívny, skôr sa hovorilo blbý, teraz dyslekтик. To sú skôr zmeny konceptualizácie, než že by sa nejako dramaticky menilo spektrum schopností, respektívne porúch. Takže môžeme odpovedať celkom zodpovedne, že áno, duševných chorôb pribúda, ale nevieme odpovedať, do akej miery je to dané tým, že ich vieme lepšie zisťovať a že je psychiatria menej stigmatizovaná. V minulosti sa každý bál priznať, že v rodine je niekto psychiatricky chorý. Aj teraz sa bojí, ale už menej, takže naraz k lekárovi zájde viac ľudí. Predtým by z tej istej rodiny vôbec neprišli, takže naraz zaznamenávame nárast, ale pritom tá rodina je postihnutá rovnako ako pred päťdesiatimi rokmi.

Mám konšpiračnú teóriu, že psychiatri si vyrábajú prácu...

To tiež, ale takto si vyrába prácu každý. Pamäťám sa, ako raz [Václav Klaus](#), ešte ako premiér, zvolal niekoľkých ľudí, tiež som tam bol, a chcel od ministra zdravotníctva Rubáša, aby mu povedal svoju predstavu. A on mu hovoril, že lekár, ktorý má nejaký rajón, by mal byť platený nielen podľa výkonov, ale aj podľa počtu zdravých ľudí, ktorých v tom rajóne má, pretože cieľom jeho snaženia by malo byť, aby boli ľudia zdraví a za to by mal byť bonifikovaný. A Klaus mu povedal: „Prosím vás, takovou

hloupost, takovou hloupost, že doktoři chtějí, aby byli lidé zdraví, to už přede mnou nikdy, ale nikdy neříkejte, to je jakoby jste říkal, že taxikáři chtějí, aby lidé chodili pěšky.“

Sme tu traja, komu z nás by ste niečo diagnostikovali?

Po prvé, zásadou psychiatra, prinajmenšom mojom, je nepsychiatrizovať všedný život, pretože by si ho človek strašne kazil. Keby som v každom videl pacienta, tak by som bol ako môj kamarát zubár, ktorý si nikde v [reštaurácii](#) nemôže dať jazyk. Hovorí: Pozerám sa na to osem hodín denne, stále len ten jazyk, a teraz mi ho ešte prinesú na tanieri, tak sa mi zdvihne ‚kufor‘. Aj psychiater by si tú skutočnosť kazil. Bránil sa tomu.

V americkom seriáli Lie to me pomáha hlavná postava odhalovať zločincov čítaním ich mikrovýrazov...

Ten seriál nepoznám, ale predpokladám, že ako všetko, čo sa púšťa do nejakej vedy, je pre mediálny účel trošku pritiahnuté za vlasy a trochu utopicky zveličené. Ale niečo na tom je. Kolega v Izraeli mi ukazoval neuveriteľný program do smartfónu, pomocou ktorého ten telefón pozná, že začíname byť depresívny. A to len preto, že si nastaví určitú referenčnú hladinu, ako často niekomu voláte, ako rýchlo hovoríte, a je úplne jedno, akým jazykom, on to na vás zadjustuje, ako rýchlo v priemere trvá, kým odpoviete na otázku, a zrazu zistí, že voláte menej, že hovoríte pomalšie, že keď sa vás niekto opýta, tak dlhšie trvá, než odpoviete, a hneď hlásí: Niečo sa s tebou deje! A je to také prepracované, keď sa správne nastavia parametre, že u bipolárnych pacientov stopercentne pozná, kedy idú do depresie.

Ktorá diagnóza je pre vás ako vedca najzaujímavejšia?

Najzaujímavejšia je nepochybne schizofrénia. Práve preto, že ide o kvalitatívne poruchy myslenia, vnímania, o fenomény halucinácií, alternatívneho prežívania ja, zmazanie hranice medzi ja a neja, o postihnutie subjektívnej pravdepodobnosti. Sú to fenomény, ktoré sú veľmi zaujímavé a dá sa o nich krásne hovoriť, a to tak, že sa trebárs študenti do toho dokážu vziať a predstaviť si, o čo tam vlastne ide. Je to kráľovná psychiatrických chorôb, schizofrénia. Demencia, to je triviálne. To, že zblbnete a že vám ubúda buniek v mozgu, je problém biologický, ale ako problém konceptuálny a biologicko-psychologický je schizofrénia omnoho vzrušujúcejšia. A potom je mystériom pri bipolárnej poruche to preskakovanie hlavne do mánie. S depresiou sme sa už vyhrali, ale čo je mánia, to je ešte stále mystérium.

Necítite sa ako cynik, keď to takto hodnotíte? Nevnímate ľudí len ako objekty pozorovania?

Každý, kto sa v medicíne pohybuje, má určitú mieru cynizmu, ktorú treba na to, aby to vôbec mohol profesionálne uchopiť. Aj chirurgovia sú cynici, tiež ich zaujíma predovšetkým technika výkonu a nie to, čo si ten pán na stole v bezvedomí práve myslí. V psychiatrii je to podobné, aj keď tá je účasťou na osude pacienta ozvláštnená omnoho viac než iné disciplíny. Ale cynizmus tam určite je, to si priznajme bez mučenia, nemá cenu to idealizovať. A asi je aj nutný, pretože to, čo sa od nás chce, je empatia, ale nie sympatia. Keď mi sem príde niekto depresívny, tak odo mňa nečaká, že budem spolu s ním plakať. Takže musím byť do istej miery cynik, aby som bol schopný zaobchádzať s ním profesionálne.

Pokiaľ ide o to, čo asi máte na mysli, tam si myslím, že cynik nie som. Osud každého človeka, ktorý príde, beriem vážne ako tragédiu jedinca alebo rodiny, a rozhodne nie ako experimentálny subjekt. Tak to môžem vnímať, keď spracúvam dátu, tam je mi jedno, to sú čísla, ale zoči-voči konkrétnemu človeku to číslo nie je.

V bývalom Sovietskom zväze boli známe prípady, že ľudí odsudzovali na psychiatriu namiesto väzenia. Možno zneužiť psychiatriu aj v demokratickej spoločnosti?

Do určitej miery áno, ale tých markantných prípadov, keď bola psychiatria priamo slúžkou politického systému, by sme sa asi v otvorenej spoločnosti nedopátrali. Tie sú známe zo Sovietskeho zväzu, čiastočne aj zo satelitov, aj keď v neporovnatelne menšej mieri, a čiastočne aj z iných totalitných režimov, napríklad nacistické Nemecko, ktoré používalo nielen psychiatriu, ale dokonca verejné zdravotníctvo na likvidáciu nepohodlných jedincov. Celý zákon o sterilizácii minorít, eugenické zákony formulovali vlastne profesori preventívnej medicíny. Medicína vôbec môže byť takto zneužiteľná a psychiatria zvlášť.

A v slobodnej spoločnosti?

V otvorenej demokratickej spoločnosti len ako zlyhanie jednotlivca. Pretože systém toto prakticky vo všetkých demokratických krajinách ošetuje napríklad tým, že nemôže niekto dať niekoho zavrieť na psychiatriu bez jeho súhlasu alebo bez toho, aby to musel prešetriť nezávislý [súd](#). A vo chvíli, keď by tie súdy už neboli nezávislé a šli by mafii po ruke, si už nie som istý, či je to celkom demokratické zriadenie. Je to hra s definíciami. Keď je zriadenie demokratické, tak to možné nie je.

Tu v Bohniciach máme uzatvorené oddelenie, a keď niekto povie, že ide domov, tak pokiaľ práve nestrieľa okolo seba a neškrtí, my mu v tom zabrániť nemôžeme. A keď strieľa a škrtí, tak mu môžeme zabrániť len za cenu, že to do dvadsiatich štyroch hodín nahlásime súdu, a niekto, kto s nami vôbec

nesúvisí, dotyčného vyšetri, potvrdí či nepotvrdí to, čo hovoríme, a súd potom do siedmich dní rozhodne a ďalej kontroluje, či sa hospitalizácia zbytočne nepredĺžuje. Máme skôr opačné problémy, a to sú problémy demokratického sveta, nie že môžeme zavrieť niekoho, kto si to nezaslúži, ale naopak, že nemôžeme zavrieť niekoho, kto svoje okolie výrazne obtáča. Bráni spolužitiu, susedia naňho posielajú stážnosti, on vytápa, zapaľuje ohne a my nemôžeme nič, lebo nám to zákon neumožňuje.

Čo si máme myslieť napríklad o posudzovaní Breivika, o ktorom jeden psychiater povie, že je psychicky v poriadku, a druhý povie, že nie...

To je jedna zo slabostí tejto disciplíny a tá súvisí práve s konceptuálnym poňatím toho, čo je porucha osobnosti. Je rozmedzie medzi patologickým správaním, poruchou osobnosti a nejakým procesom, ktorý už je schizofréniou. Podľa môjho úsudku Breivik schizofrenik nie je. Môžem sa myliť, ak neviem niečo, čo vedia tamtí psychiatri, napríklad, že mal psychotické fenomény, že mal hlasy, ktoré mu to prikazovali, potom by bol. Ale čo vyplýva z prvého vyšetrovania, tak toto nemal a ide skôr o snahu ho psychiatrizovať, aby sa nemuselo pripustiť, že ide o sociálne negatívny jav, ktorý by predsa v takmer ideálnej nórskej spoločnosti nemohol existovať. Musí byť chorý, keď urobil toto! Ale to je tautologická definícia.

Nie je to potom podobné ako v tom Sovietskom zväze?

Áno, kto protestuje proti režimu, musí byť duševne chorý, pretože je nenormálne v Sovietskom zväze protestovať proti režimu. Je to zvrátená logika, a to sa môže vyskytnúť, ale keď porovnáte tie prípady, tak vidíte, že byť politickým odporcом je niečo úplne iné, než postrieľať desiatky nevinných mladých ľudí. Takže aj keby Nórčí nemali pravdu v tom, keď tvrdia, že je schizofrenik, i tak je ten omyl ovela priateľnejší než politické zneužitie. Toto je skôr zneužitie principiálne.

Dá sa určiť diagnóza na diaľku, povedzme u verejne známych ľudí?

To je spor, ktorý často viedem, pretože mnohí kolegovia, najmä psychológovia, majú tendenciu ľahko v médiach diagnostikovať verejne známe osoby. Ten je taký, ten je taký, správa sa ako narcistický psychopat... S chuťou si takto vybavujú účty s politickými oponentmi. Ale z hľadiska lege artis, medicíny, z ktorej psychiatria vyviera a ktorá je niečo iné než psychológia všedného dňa alebo typológia.

Môžem povedať, že niekto je introvert, extrovert. Prosím! Ale diagnózu mu nemôžem stanoviť, pokial som toho človeka nevyšetril a neurobil všetky doplnkové vyšetrenia, pretože i tak, ako napríklad v prípade Breivika, je to často zamotané a robiť to na diaľku je nezodpovedné a neetické. Takže vždy, keď odo mňa novinári chcú, a to sa veľmi často stáva, aby som povedal, že Klaus alebo Paroubek..., tak hovorím: Po prvej, nevyšetroval som ho, a koho som nevyšetroval, toho nemôžem diagnostikovať, a keby som ho vyšetroval, tak to podlieha lekárskemu tajomstvu, takže vám to aj tak nepoviem. Vždy sklamamí odídu.

V roku 1998 bol zjazd slovenských psychiatrov, ktorí vydali vyhlásenie proti Mečiarovi, vtedajšiemu premiérovi, že vnáša do spoločnosti negatívne emócie.

Tam som bol, to bolo v Košiciach. Ale to môžu napísť. Pokial nenapíšu, že má diagnózu tú a tú, číslo to a to, tak povedať o niekom, že vnáša negatívne emócie, môžete aj vy, nemusíte byť psychiatrom, na to majú občianske právo, ale nemali by to vydávať za odborný posudok. Vtedy som to vyhlásenie čítať a nepodpísal som ho len preto, aby to nebolo vnímané ako zasahovanie do vnútorných záležitostí. Prečo by som ako Čech mal podpisovať papier? Keby som bol v Rakúsku alebo v Amerike, tak je to to isté.

Bez ohľadu na to, že som s nimi súhlasil, som povedal: Chlapci, pozrite sa, to by bolo zasahovanie do vnútorných záležitostí, mohol by som tú vašu snahu ešte hendikepovať. Ale čítať som to, bol som pri tom, a nezdalo sa mi to ako zneužitie psychiatrie, aj keď som na to pomerne citlivý. Ale na druhej strane, psychiatri sa predsa nemôžu brániť občianskemu postoju. Akurát je vždy trochu ošemetné, že od psychiatrov to každý automaticky vníma ako nálepkanie. Ale to, že niekto vzbudzuje negatívne emócie alebo že vnáša do spoločnosti nepokoj, môže povedať každý.

U nás sa posledné dni rieši nový šlabikár. Na precvičovanie písmen Ž a ž doň zaradili text o Žigmundovi z rozvedenej rodiny, ktorého mama si berie suseda, uja Žubajíka. Môže taký príbeh poškodiť detské vnímanie obrazu ideálnej rodiny?

To sú nekonečné spory a súvisia aj s tým, dovedené do extrému, či vychovávanie detí homosexuálnym párom môže poškodiť obraz rodiny a natrvalo deformovať detskú dušu v chápaní toho, čo je rodina. Z hľadiska tradičných hodnôt asi áno. Ale aké to bude mať vyústenie, do akej miery sa tým stane spoločnosť deviovanou a či záporu prevýšia klady, to dnes vôbec nie sme schopní predvídať.

Kedže nie sme schopní predvídať, mali by sme byť skôr opatrní?

Mojou snahou vždy je nabádať na to, aby sa z niečoho nestal princíp alebo óda. Keď sú to výnimky, ktoré nebudú mať zbytočne veľkú publicitu, tak nemôžu hrať negatívnu rolu, pokial tam tie deti nebudú pojedať alebo ich terorizovať v pivnici. Tu je toľko detí, ktoré zažili horšie veci než to, že mamička si vezme pána Žubajíka, že by mi to bolo jedno, ale vo chvíli, keď budeme tisíc mamičiek nabádať, aby

riešili svoje veci tak a tak a deštruovali obraz rodiny, potom to stojí za zamyslenie. Tá hystéria okolo, paradoxne, urobí v dušiach detí väčšiu neplechu než jeden exhibicionista.

Páči sa mi to Ludia, ktorým sa to páči: 1.162. Budte prví spomedzi vašich priateľov.

piatok 13. 12. 2013 14:52 | Tomáš Gális, Denisa Gura Doričová

Článok bol uverejnený v tlačenom vydaní SME. ([Predplaťte si SME cez internet.](#))
© 2013 Petit Press. Autorské práva sú vyhradené a vykonáva ich vydavateľ. Spravodajská licencia vyhradená.

reklama ETARGET

Originál je len jeden.

Detoxipan -japonský patentovaný výrobok. Vydatná pomoc pri mnohých ochoreniach.

Nové zuby bez čakania

Iba jedna návšteva zubára vám stačí, aby ste mali pekné **nové zuby!**

Mapa cien automobilov

Chcete ho predať či kúpiť? Nájdite si vývoj jeho ceny až po súčasnosť!

Nová Prášková Zubná Pasta

promotívna Akcia -50%, Nový pocit hladkosti bez zubného kameňa,
Garancia

[Ďalšie odkazy](#)

[Čítať celú diskusiu:](#) počet reakcií: 147

Najnovšie príspevky:

15.12.2013 10:17 - [sa nedá neveriť, že to nemali zinscenova](#)

15.12.2013 10:14 - [myslíš napríklad](#)

15.12.2013 10:12 - [Prvá polovica](#)

15.12.2013 10:10 - [Niekoľko sa ti veci veľmi bijú](#)

15.12.2013 9:42 - [Tá](#)

+ [Pridať reakciu](#)

Cyril Höschl (1949) je český psychiater a vysokoškolský učiteľ. Od roku 1974 pracoval vo Vyskumnom ústave psychiatrickom (Dnes Psychiatrické centrum Praha) v pražských Bohniciach, ktoré od roku 1990 viedie. V tom istom čase sa stal na sedem rokov dekanom 3. lekárskej fakulty Univerzity Karlovej. V rokoch 2004 – 2011 tiež pôsobil na Lekárskej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Je spoluautorom televíznych cyklov Záhadu duše a Emócie a my, má pravidelnú rubriku v časopise Reflex. Je ženatý s výtvarníčkou Jitkou Štenclovou, s ktorou vychoval štyri deti.

Foto: SME - TOMÁŠ BENEDIKOVIČ

34%

MASERATI
GRANTURISMO S

299 €

Prenájom luxusného športiaku
Maserati GranTurismo

60%

Silvester
PE

68 €

Silvestrovský pobyt pre dvoch
v kúpeľoch Vyšné

88%

0,50 €

Kalendáre z vašich najkrajších
fotografií -

Kontakty

Predplatné

Etickej kódex

Pomoc

Mapa stránky

Ďalšie weby skupiny:

[Prihlásenie do Post.sk](#)

[Új Szó](#)

[Slovak Spectator](#)

[RP Online](#)

[Vydavateľstvo](#)

[Inzercia](#)

[Návštěvnost' webu](#)

[Predajnosť tlače](#)

[Petit Academy](#)

© Copyright 1997-2013 Petit Press, a.s.

